

Το ανδρικό προφυλακτικό ως μέσο αντισύλληψης και προστασίας από τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα*

Δρ. Θεόδωρος Ι. Δαρδαβέσης
 Ιατρός, Υγιεινολόγος – Βιοπαθολόγος

Εισαγωγή

Η σχέση της σεξουαλικής επαφής με τη γονιμοποίηση και την τεκνογονία συνεισέφερε στην ανάγκη δημιουργίας προϋποθέσεων για την αποσύνδεσή τους, μέσω της εφαρμογής μέτρων και μεθόδων προγραμματισμού των κυήσεων. Η συγκεκριμένη πρακτική εντάσσεται στα πλαίσια του Οικογενειακού Προγραμματισμού, ο οποίος έχει αναχθεί ως ένα σημαντικό σκέλος της παροχής υπηρεσιών υγείας και έχει χαρακτηριστεί από την W.H.O. ως ένα αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα.

Οι πρώτες προσπάθειες ελέγχου της ανθρωπίνης αναπαραγωγής ανάγονται στην αρχαιότητα, ενώ στη σύγχρονη εποχή ποικίλες ερευνητικές προσπάθειες έχουν συνεισφέρει σε σημαντική πρόοδο τόσο προς την κατεύθυνση της επινόησης και της μελέτης νέων μεθόδων, όσο και προς την κατεύθυνση της βελτιστοποίησης των ήδη υφιστάμενων.

Αρχές αντισύλληψης

Τα αντισυλληπτικά μέσα παρουσιάζουν χαρακτηριστικά γνωρίσματα, μεταξύ των οποίων ως πλέον σημαντικά θεωρούνται τα εξής:

- α. Αποτελεσματικότητα
- β. Ασφάλεια χρήσης
- γ. Αναστρεψιμότητα
- δ. Απλότητα στην εφαρμογή
- ε. Διαθεσιμότητα

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΧΡΗΣΗΣ: Αμφότερα αποτελούν χαρακτηριστικά, που καθορίζουν το συμβάν μετά από την εφαρμογή

ενός αντισυλληπτικού μέσου από 100 γυναίκες επί ένα έτος. Το υπολογιζόμενο ή μελετώμενο σύμβαμα είναι δυνατό να αφορά σε κύηση, όταν μελετάται η αποτελεσματικότητα, ή κάποια επιπλοκή, όταν μελετάται η ασφάλεια. Το συγκεκριμένο μέτρο υπολογισμού της αποτελεσματικότητας και της ασφάλειας χρήσης ενός αντισυλληπτικού μέσου αναφέρεται ανά εκατό γυναίκες ανά έτος.

Προς την ίδια κατεύθυνση αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας και της ασφάλειας χρήσης κινείται και ο δείκτης Pearl, ο οποίος εκφράζεται από το κλάσμα:

$$\frac{\text{Αριθμός ανεπιθύμητων κυήσεων} \times 1200}{\text{Συνολικός αριθμός κύκλων με ελεύθερες επαφές}}$$

Συνολικός αριθμός κύκλων με ελεύθερες επαφές

ΑΝΑΣΤΡΕΨΙΜΟΤΗΤΑ: Αφορά στη δυνατότητα τεκνογονίας, όταν η γυναίκα που εφαρμόζει συγκεκριμένη μέθοδο αντισύλληψης αποφασίσει τη διακοπή της. Θεωρητικά, όλες οι μέθοδοι είναι αναστρέψιμες, με εξαίρεση τη στείρωση, της οποίας η αναστροφή παρουσιάζει δυσκολίες.

ΑΠΛΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ: Αφορά στην ευκολία εφαρμογής της μεθόδου αντισύλληψης, χωρίς την ανάγκη παρέμβασης από ειδικούς και χωρίς την εκδήλωση παρενεργειών.

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΤΗΤΑ: Αφορά στο μέγεθος της ευκολίας και στον βαθμό διακριτικότητας που μπορεί να γίνει προσπιτή μία μέθοδος αντισύλληψης.

Η ιδανική μέθοδος αντισύλληψης, η οποία ε-

* Ομιλία η οποία πραγματοποιήθηκε, στα πλαίσια επιστημονικής εκδήλωσης με θέμα «AIDS και σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα», στις 3 Δεκεμβρίου 2008 στην Αίθουσα Τελετών της παλαιάς Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ. και οργανώθηκε από την «Επιστημονική Εταιρεία Φοιτητών Ιατρικής Ελλάδος».

πικεντρώνει το ενδιαφέρον των ερευνητικών προσπαθειών που βρίσκονται σε εξέλιξη, αφορά σε μία μέθοδο η οποία θα εξασφαλίζει απόλυτη ασφάλεια, τόσο από μία ανεπιθύμητη κύηση, όσο και από τις παρατηρούμενες με τις σημερινές μεθόδους ανεπιθύμητες ενέργειες.

Το ανδρικό προφυλακτικό

Το ανδρικό προφυλακτικό αφορά σε μία λεπτή θήκη κατασκευασμένη από latex, που χρησιμοποιείται ως μέσο κάλυψης του ανδρικού μορίου κατά τη σεξουαλική επαφή. Λειτουργεί τόσο ως μέσο αντισύλληψης, όσο και ως κορυφαίο μέτρο προστασίας έναντι των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων και του AIDS.

Η απαρχή της χρήσης του προφυλακτικού ανάγεται στους ρωμαϊκούς χρόνους και αφορά στη χρήση ουροδόχων κύστεων ζώων. Οι Κινέζοι χρησιμοποιούσαν λαδωμένο χαρτί, ενώ οι Ιάπωνες χρησιμοποιούσαν ως προφυλακτικό θήκες από επεξεργασμένο δέρμα. Πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι η πλέον παλαιά γνωστή επιστημονική περιγραφή του προφυλακτικού οφείλεται στον Gabrielle Fallopio (1523-1562), εμβριθή μελετητή της δομής των σαλπίνγων της γυναίκας. Στην εποχή του τα προφυλακτικά κατασκευάζοντο από λινό ύφασμα, ειδικά κομμένο και ραμμένο, προκειμένου να καλύπτει το σχήμα και το μέγεθος του ανδρικού μορίου.

Στην αγγλική γλώσσα το προφυλακτικό καλείται condom, όνομα το οποίο αποδίδεται στον γιατρό του Βασιλιά Καρόλου του Β' (1600-1685), Gordon ή Condon, ο οποίος εισηγήθηκε τη χρήση του στον ζωηρό μονάρχη. Κατ' άλλους η λέξη condom προήλθε από την ομώνυμη πόλη που βρίσκεται πλησίον της Τουλούζης στη Γαλλία, όπου κατά την παράδοση λειτουργούσαν βιοτεχνίες κατασκευής προφυλακτικών.

Η πρώτη οργανωμένη βιοτεχνία κατασκευής προφυλακτικών λειτούργησε στο Strand του Λονδίνου το 1795 από κάποια κυρία Philips, η οποία χρησιμοποιούσε ως υλικό κατασκευής έντερα ζώων.

Στην εποχή μας η παραγωγή προφυλακτικών έχει βιομηχανοποιηθεί και οι κατασκευαστές επιδιώκουν συνεχώς, να εξασφαλίζουν στους καταναλωτές το μέγιστο της ανθεκτικότητας, της ποικιλίας, αλλά και της ασφάλειας των προϊόντων τους.

Στην Ελλάδα τα πρώτα προφυλακτικά κυκλο-

φόρησαν ευρέως μετά την περίοδο της Κατοχής, προς τα τέλη της δεκαετίας του 1940. Ήταν απλής μορφής, χωρίς λιπαντικές ουσίες, αξιοσημείωτου πάχους και μάλλον ακαλαίσθητα. Οι πρώτες ύλες εισάγονταν από το εξωτερικό και η συσκευασία τους ολοκληρωνόταν στην Ελλάδα.

Κατασκευή του προφυλακτικού

Τα σύγχρονα προφυλακτικά άρχισαν να κατασκευάζονται μετά το 1840, όταν ο Αμερικανός Goodyear εφάρμοσε τον βουλκανισμό του καουτσούκ, ενώ η πρόοδος της τεχνολογίας στην παρασκευή πλαστικών υλών προσέφερε υψηλής ποιότητας υλικά στους κατασκευαστές τους.

Τα σύγχρονα προφυλακτικά είναι κατασκευασμένα από λεπτό και ημιδιαφανές υλικό. Έχουν σχήμα σακούλας και συνήθως φέρουν στο άκρο τους ένα μικρό εξόγκωμα, το οποίο λειτουργεί ως δεξαμενή υποδοχής του σπέρματος.

Η πρώτη ύλη κατασκευής του προφυλακτικού προέρχεται από τα καουτσουκόδεντρα, τα οποία φύονται κυρίως στην Κορέα, τη Μαλαισία, την Ταϊβάν και άλλες περιοχές της Νοτιοανατολικής Ασίας. Οι κορμοί των δένδρων χαράσσονται και από τις αυλακώσεις εγχύεται ένα γαλακτώδες, ελαστικό και κολλώδες υγρό, το latex, το οποίο αποτελεί την πρώτη ύλη των προφυλακτικών.

Το latex συλλέγεται από κάθε δένδρο σε δοχεία, σταγόνα-σταγόνα, και στη συνέχεια μεταφέρεται σε μεγάλες δεξαμενές, από τις οποίες επιλέγεται η ποσότητα εκείνη, που πληροί τις ποιτικές προδιαγραφές των κατασκευαστών.

Η επιλεγμένη ποσότητα του latex τοποθετείται σε δεξαμενές, όπου εμβαπτίζονται ειδικά καλούπια κατάλληλου σχήματος, τα οποία στη συνέχεια μεταφέρονται σε χώρους προς στερεοποίηση του υλικού. Ακολούθως, οι μορφοποιημένες σακούλες αποσπώνται από τα καλούπια, ελέγχονται ηλεκτρονικά για την αντοχή και την ελαστικότητά τους και μακροσκοπικά, ανά τεμάχιο, για τυχόν οπές ή άλλες ατέλειες στην επιφάνειά τους.

Το τελευταίο σκέλος της διαδικασίας παρασκευής των προφυλακτικών αφορά στην ύγρανή τους με ειδικές ουσίες, σε επανέλεγχο ώστε να πληρούν τις προδιαγραφές της αντίστοιχης χώρας στην οποία προορίζονται να εξαχθούν, σε συσκευασία τους και τέλος στη διοχέτευσή τους στην αγορά.

Τύποι προφυλακτικών

Τα προφυλακτικά κυκλοφορούν στο εμπόριο σε μεγάλη ποικιλία ως προς το μέγεθος, τη σύσταση, την υφή και το χρώμα τους και θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν στις εξής κατηγορίες:

1. Λείας ή ανάγλυφης επιφάνειας.
2. Με εξόγκωμα στην άκρη ή χωρίς.
3. Φυσικού χρώματος ή πολύχρωμα.
4. Με λιπαντικές ουσίες ή χωρίς.
5. Με σπερματοκτόνο ουσία ή χωρίς.

Τρόπος δράσης και χρήσης του προφυλακτικού

Το προφυλακτικό λειτουργεί ως φραγμός της διασποράς του σπέρματος μέσα στον κόλπο. Επιπρόσθετα, παρέχει προστασία έναντι των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων και του AIDS.

Ο τρόπος χρήσης του είναι απλός και αφορά στα εξής:

1. Άνοιγμα της συσκευασίας με προσοχή για να μην προκληθεί φθορά στο προφυλακτικό.
2. Έλξη της πόσθης προς τα πίσω, πριν την τοποθέτηση του προφυλακτικού, σε περιπτώσεις ανδρών που δεν έχουν υποβληθεί σε περιτομή.
3. Ξετύλιγμα του προφυλακτικού πάνω στο πέος, όταν αυτό βρίσκεται σε πλήρη στύση.
4. Πίεση του άκρου προς εξαγωγή του αέρα που είναι πιθανό να εισήλθε εντός του προφυλακτικού κατά την τοποθέτησή του στο πέος.
5. Αμέσως μετά την εκσπερμάτιση και πριν υποχωρήσει η στύση αφαίρεση του προφυλακτικού από το πέος, δίδοντας ιδιαίτερη προσοχή να μην διαφύγει το σπέρμα.

Κανόνες χρήσης του προφυλακτικού

1. Η προμήθεια προφυλακτικών πρέπει να γίνεται:
  - α. Με κριτήριο την καλή ποιότητα του προϊόντος.
  - β. Από αξιόπιστα σημεία πώλησης (π.χ., φαρμακεία), όπου η καλή συντήρησή τους είναι διασφαλισμένη (δροσερό μέρος και προφυλαγμένο από φως, υψηλή θερμοκρασία, αέρα και όζον, τα οποία προκαλούν οξειδωση και αλλοίωση του υλικού κατασκευής).
  - γ. Ελέγχοντας την καταληκτική ημερομηνία

χρήσης του, που αναγράφεται σε σημείο της συσκευασίας.

2. Πρέπει να χρησιμοποιείται σε κάθε συνουσία.
3. Το κάθε προφυλακτικό πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο μία φορά.
4. Η αποτελεσματικότητά του επαυξάνει, όταν γίνεται ταυτόχρονη χρήση σπερματοκτόνου ουσίας.
5. Η αντοχή του υλικού αποδυναμώνεται, όταν χρησιμοποιείται λιπαντικό ελαιώδους βάσης (π.χ., βαζελίνη).

Ενδείξεις χρήσης του προφυλακτικού

A. Στον άνδρα:

1. Πρόωρη εκσπερμάτιση.
2. Ευαισθησία του πέους στις κολπικές εκκρίσεις.
3. Δερματοπάθεια της περιοχής των γεννητικών οργάνων.

B. Στη γυναίκα:

1. Κολπίτιδα, ακόμα και υπό θεραπεία.
2. Αντενδείξεις για άλλες μεθόδους αντισύλληψης.
3. Προσωρινή μέθοδος:
  - α. Κατά τη διάρκεια της έμμηνης ρύσης.
  - β. Στη μέση του κύκλου ενώ φέρει ενδομήτριο σπείραμα.
  - γ. Στον πρώτο κύκλο με αντισυλληπτικά δισκία χαμηλής δόσης.
  - δ. Όταν λησμονηθεί η λήψη ενός ή περισσότερων αντισυλληπτικών δισκίων.
  - ε. Κατά τη διάρκεια της λοχείας μέχρι να υπάρξει η δυνατότητα εφαρμογής άλλης μεθόδου αντισύλληψης.
4. Ψυχολογική αποστροφή στο σπέρμα.
5. Άρνηση εφαρμογής άλλης αντισυλληπτικής μεθόδου για λόγους ψυχολογικούς ή θρησκευτικούς.

Γ. Στο ζευγάρι:

1. Περιστασιακές ή αραιές σεξουαλικές επαφές.
2. Παρουσία ή υποψία παρουσίας κάποιου σεξουαλικά μεταδιδόμενου νοσήματος.
3. Ουρηθρίτιδα οποιασδήποτε αιτιολογίας, ακόμα και υπό θεραπεία.
4. Κυστίτιδα, δυσουρία και πυουρία μέχρι να εξακριβωθεί η αιτία.
5. Προσωρινά, πριν από την τοποθέτηση ενδομήτριου σπειράματος ή την έναρξη λήψης αντισυλληπτικών δισκίων.

Αντενδείξεις χρήσης του προφυλακτικού**A. Απόλυτες:**

1. Αρνητική επίδραση στη σεξουαλική ικανοποίηση.
2. Αναστολή της ερωτικής διάθεσης λόγω της διακοπής των περιπτώσεων για την τοποθέτηση του προφυλακτικού.

B. Σχετικές:

1. Αναστολή της ολοκλήρωσης της σεξουαλικής επαφής λόγω της διακοπής για την τοποθέτηση του προφυλακτικού.

Πλεονεκτήματα του προφυλακτικού

1. Δεν εγκυμονεί κανένα κίνδυνο για την υγεία του χρήστη.
2. Η αποτελεσματικότητά του είναι αφενός υψηλή, εφόσον χρησιμοποιείται σωστά, και αφετέρου είναι άμεσα ελεγχόμενη.
3. Παρέχει προστασία από τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα και το AIDS.
4. Η χρήση του δεν απαιτεί ιατρική παρέμβαση ή παρακολούθηση.
5. Διατίθεται σε πολλά σημεία πώλησης και είναι χαμηλού κόστους.

Μειονεκτήματα του προφυλακτικού

1. Η χρήση του απαιτεί υπευθυνότητα.
2. Απαιτείται διακοπή της επαφής για την τοποθέτησή του. Η αναγκαία αυτή διακοπή μπορεί να αποδειχθεί πρόβλημα σε ορισμένα ζευγάρια, σε σχέση με την εξέλιξη της σεξουαλικής πράξης. Στην περίπτωση αυτή ενδείκνυται η εγκατάλειψη της μεθόδου.
3. Μειώνει την αισθητικότητα: Η μείωση της αισθητικότητας έχει αναφερθεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, και από τις γυναίκες των χρηστών. Σε κάθε περίπτωση, όμως, το συγκεκριμένο μειονέκτημα μπορεί να αναχθεί σε πλεονέκτημα σε περιπτώσεις πρόωρης εκσπερμάτισης.
4. Σπάνια, προκαλεί ερεθισμό του κόλπου ή του πέους από το υλικό κατασκευής του, τα λιπαντικά ή τις σπερματοκτόνες ουσίες, που περιέχονται στη συσκευασία του. Ιδιαίτερα σπάνια προκαλούνται αλλεργίες.

Αποτελεσματικότητα του προφυλακτικού

Η αποτελεσματικότητα της μεθόδου βρίσκεται

ται σε συνάρτηση με την υπευθυνότητα και την επιδεξιότητα εφαρμογής της. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, τα ποσοστά αποτυχίας της μεθόδου κυμαίνονται από 0,4-31,9 κυήσεις ανά 100 γυναίκες ανά έτος. Αναφέρεται, επίσης, ότι σε κάθε 1.000 προφυλακτικά καλής ποιότητας, ένα μπορεί να ραγεί κατά τη χρήση του ή είναι ελαττωματικό από την κατασκευή του, υποκείμενο στην πιθανότητα αστοχίας του υλικού και της κατασκευής του.

Σε γενικές γραμμές, ο κύριος λόγος αποτυχίας είναι η μη ενδεδειγμένη χρήση του προφυλακτικού. Οι αποτυχίες εμφανίζονται με υψηλότερη συχνότητα σε νεαρούς και άπειρους χρήστες, καθώς και σε ζευγάρια, τα οποία προσπαθούν μάλλον να καθυστερήσουν, παρά να αποφύγουν την κύηση. Αντίθετα, τα μικρότερα ποσοστά αποτυχίας παρατηρούνται σε ζευγάρια μεγαλύτερης ηλικίας, που εφαρμόζουν τη χρήση του προφυλακτικού σταθερά, καθώς και σε ζευγάρια τα οποία έχουν ήδη συμπληρώσει την οικογένειά τους και δεν επιθυμούν την απόκτηση άλλων τέκνων.

Σε κάθε περίπτωση η συνδυαστική χρήση προφυλακτικού και σπερματοκτόνων ουσιών αυξάνει την αποτελεσματικότητα, χωρίς όμως να είναι εφικτή η εκτίμηση της συμβολής τους στη συγκεκριμένη αύξηση.

Σχόλιο

Το ανδρικό προφυλακτικό αποτελεί ένα δημοφιλές μέσο αντισύλληψης, το οποίο παράλληλα λειτουργεί ως καθοριστικής σημασίας μέτρο για την πρόληψη της μετάδοσης των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων και του AIDS.

Υπολογίζεται ότι το 50,0% των εγγάμων και το 75,0% του συνόλου των ζευγαριών παγκοσμίως χρησιμοποιούν το προφυλακτικό ως μέσο αντισύλληψης, ενώ η χώρα η οποία παρουσιάζει τη μεγαλύτερη κατανάλωση προφυλακτικών, αφού απορροφά το 1/4 της παγκόσμιας παραγωγής, είναι η Ιαπωνία.

Σε κάθε περίπτωση η χρήση του προφυλακτικού αποτελεί αξιόπιστο και εύχρηστο μέτρο ελέγχου των ανεπιθύμητων κυήσεων, που έχει λάβει στη σύγχρονη εποχή διαστάσεις αναγκαιότητας λόγω της πανδημίας του AIDS και των σύνθετων ιατροκοινωνικών προβλημάτων που τη συνοδεύουν.